

به نام خدا

مقدمه

فاصله بین طب سنتی ایران در زمان های درخشش فکر و اندیشه در ایران گذشته و پزشکی امروز آنقدر زیاد است که بعضی عکس العمل های منفی در مورد طب سنتی کاملا طبیعی به نظر می رسد.

در هر صورت راه برخورد منطقی با یک مساله علمی نفی آن نیست بلکه عقل سلیم حکم می کند که در مورد آن تفکر کرده و راه های حل آن، یکی پس از دیگری تا رسیدن به پاسخ، آزمایش شود.

...مقدمه

ناگفته نماند که بعضی از پزشکان عاشق ایران گذشته و حال تلاش های غیر قابل توصیف جهت وصل تاریخ علمی گذشته و امروز مبذول کرده اند و می کنند. آنها معتقدند که راه درمان بیماری های انسانی از شناخت بهتر شخصیت چند بعدی افراد (مادی و معنوی) می گذرد.

گروه دیگری که در این تلاش عظیم، برای پیوست مجدد یافته های گذشته با علم روز نقش ایفا می کنند، **داروسازها** می باشند. آنها کاملاً واقفند که هر ترکیب شیمیایی که وارد بدن انسان می شود فعل و انفعالات خاص خودش را بدنبال خواهد داشت خواه غذا باشد یا دارویی ساخت کارخانه دارویی یا ترکیب طبیعی استخراج شده از یک گیاه دارویی باشد.

...مقدمه

داروسازان می دانند که برخلاف آنچه که در دو قرن اخیر جا افتاده است، بهترین اثر دارویی همیشه در اثر ترکیبات سنتز شده و خالص نیست بلکه در بسیاری از موارد یک عصاره خام (حاوی چندین ترکیب گیاهی) اثرات بسیار ملایم تر و مفید تر نشان می دهد.

در این مقاله یکی از گیاهان دارویی شناخته شده در طب سنتی و طب جدید به نام **کاسنی** مورد بررسی قرار می گیرد. ابتدا کاربرد این گیاه در طب سنتی، سپس در پزشکی امروز بررسی می شود. در پایان تلاش های صورت گرفته برای استاندارد سازی این گیاه در داخل کشور و نکته های جدید که در این تحقیق بدست آمده گزارش می شود.

کاسنی چیست؟

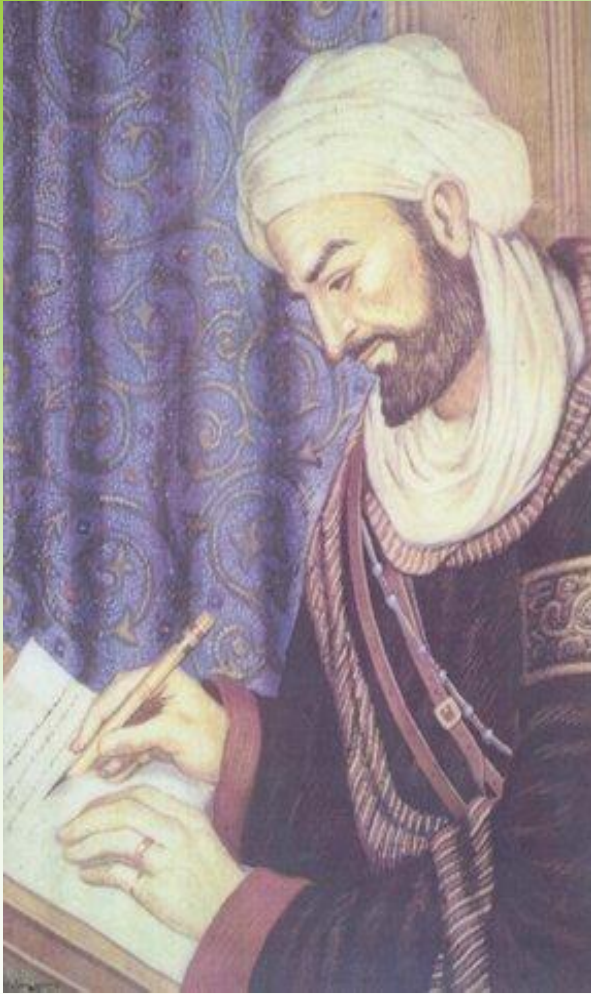

کاسنی چیست؟

کاسنی در متون طب سنتی

- رساله الہندبا حکیم ابوعلی سینا
(۳۷۰ هجری قمری)

این رساله به زبان عربی نوشته شده، و در آن به خواص، فواید و موارد استعمال کاسنی پرداخته شده است.

...کاسنی در متون طب سنتی

- در شاهنامه حکیم فردوسی (قرن ۴ هجری قمری) در مورد کاسنی چنین آمده است:

تبه دید بیمار او را جگر

به نزدیک خاتون شد آن چاره گر

همان تره جویبار آورند

بفرمود تا آب نار آورند

تپش خواست کز قلب بنشاندش

کجا تره کاسنی خواندش

شد به آن دخت چون ماه گیتی فروز

به فرمان یزدان چو شد هفت روز

کاسنی در متون طب سنتی

- محمود بن محمد چغمینی (قرن ۸ هجری قمری) در کتاب «قانونچه در طب» در مورد نحوه کاربرد و فواید کاسنی می نویسد:

- در درد کبد اگر با سرخی رنگ و امتلا بدن همراه باشد. علاجش زدن رگ باسلیق، دادن شیره کاسنی با سکنجبین بزوری، مالیدن صندل سفید با گلاب و کافور به ناحیه کبد و نوشاندن جو آب و سکنجبین و خوراندن نان با آبغوره است.

... کاسنی در متون طب سنتی

- در بیماری های یرقان و استسقا هم کاسنی توصیه شده است.
- چنانکه از خداینامک بر می آید یکی از پزشکان ایرانی به نام خرداد برزین در زمان خسرو پرویز (بیش از هزار سال پیش) به چین رفت اتفاقاً دختر ملکه چین به بیماری سختی مبتلا شده بود که پزشکان چین از شناسایی آن درمانده بودند. این پزشک ایرانی تشخیص داد که تپش قلب در اثر بیماری کبد است و با تجویز کاسنی تا هفت روز در درمان موفق گشت.
- مترجم این کتاب دکتر محمد تقی میر در توضیح کاسنی گفته اند کلیه قسمت های گیاه، مخصوصاً ریشه و برگ آن مصرف طبی دارد. برگ آن مقوی، مقوی معده، مدر، ملین و تصفیه کننده خون در ادرار، خیز اعضا و تب ها تجویز می شده است. شیر ریشه کاسنی مخلوط با شاهتره استعمال می شده است.

...کاسنی در متون طب سنتی

- در کتاب **مخزن الادویه** تألیف محمد حسین شیرازی (قرن ۱۳ هجری قمری) در مورد کاسنی اینگونه آمده است:

- «کاسنی که به عربی آن را هندبا گویند نباتی است که در اکثر بلاد می روید. و دو نوع بری و بستانی دارد.

...کاسنی در متون طب سنتی

- خواص: مفتوح، مسکن حدت صفرا و خون و تشنگی، مالیدن آب برگ آن به پیشانی خواه به تنهایی و یا با سرکه و صندل جهت صداع گرم صفراوی مفید است. آشامیدن آن جهت تفتیح سده کبد و طحال و استسقای حار و تفتیح سدد احشا و عروق و تقویت جگر تسکین حرارت خون و غثیان مستعمل و هرچه تلخ تر باشد تاثیر آن در رفع سدد و امراض کبد بیشتر است.
- سید اسماعیل جرجانی در ذخیره خوارزمشاهی (قرن شش هجری قمری) برای درمان استسقا اشاره دارد به نسخه ای که منسوب به طبیب مشهور ایرانی محمد بن زکریای رازی است در این نسخه آمده است برای درمان استسقا از ریوند چینی، عصاره غافث، تخم کاسنی، تخم کرفس و هفت برک هر یک به مقدار معین، شربت درست کرده و هر هفته به بیمار بدهند.

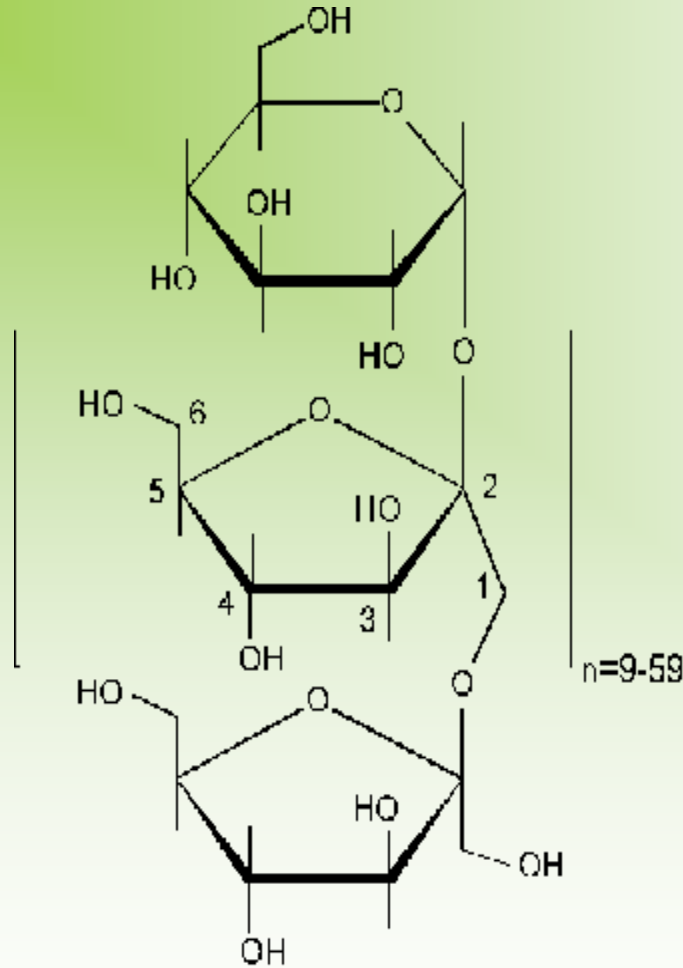
کاربرد امروز

- مصارف امروزی کاسنی بیشتر بر ریشه و ماده موثره اینولین متمرکز است. اینولین موجود باعث تکثیر افزایش فلور روده ی بدون بهم زدن اکوسیستم فردی می شود این اثر در سال ۲۰۰۰ میلادی توسط آژانس ایمنی بهداشت مواد غذایی کشور فرانسه (AFSSA) به تایید رسیده است.

- مطالعات اخیر بر روی ماده موثره اینولین اثرات کاهش چربی خون و ضد مسمومیت کبدی نیز نشان می هد.

فرمول اینولین

- ماده موثره اینولین یک پلیمر قندی است که واحدهای آن از فروکتوز تشکیل می شود و در انتهای هر زنجیره اینولین یک واحد گلوکز وجود دارد.

... کاربرد امروز

- با توجه به مجموعه تحقیقاتی که در طب سنتی و طب جدید امروزه انجام گرفته است می توان خواص زیر را برا این گیاه بیان کرد:
- تمام قسمت های کاسنی مخصوصاً ریشه و برگ آن، محرک صفر است و به عمل هضم کمک می کند و اثر آن در نارسایی های کبدی، قولنج های کبدی و ناراحتی های صفرای بارز است.
- ریشه و برگ های آن، در بهبود تب ها، یرقان (زردی) و انسداد مجاری صفرای مفید است.

... کاربرد امروز

- اگر آب پخته کاسنی را با سکنجبین میل کنید بهترین داروی تب های طولانی و مداوم است.

- استفاده از عرق کاسنی برای کلسترول خون، خارشهای پوستی، طراوت و شادابی پوست و جوش صورت توصیه می شود. از دم کرده برگهای تازه کاسنی و یا جوشانده برگهای خشک و یا دم کردن گلهای کاسنی نیز می توان استفاده کرد.

- عرق کاسنی که از گیاه تازه کاسنی گرفته شده باشد برای خنکی به کار می رود.

... کاربرد امروز

جنرال تونیک

مشقوش اشتهای آور میوه
بیشتر و انرژی زا

جنرال تونیک

- ریشه کاسنی برای تمام اعضای داخلی بدن مانند قلب، جگر و معده مفید است. ریشه بو داده کاسنی با قهوه معده را تقویت می کند.

✓ از داروهای ساخته شده از کاسنی

می توان به:

- اطریفل شرکت حکیم مومن تبریزی

- General Tonic شرکت دینه ایران

می توان اشاره کرد.

مواد و روش ها

یکی از دستاوردهای طب جدید برای طب سنتی استاندارد کردن داروست. در این رابطه کارهای آزمایشگاهی زیادی روی گیاه، فراورده و عصاره انجام می شود.

✓ در این مقاله سعی شده است برای استاندارد کردن فراورده های ریشه کاسنی روشی پیشنهاد شود.

... مواد و روش ها

- در فارماکوپه گیاهی ایران برای تعیین مقدار قند اینولین ریشه کاسنی از هیدرولیز قلیایی استفاده شده است.
- در این آزمایش دو روش هیدرولیز قلیایی و اسیدی بکار برده شده است.
- ریشه کاسنی به کار رفته در این آزمایش از نوع خودرو است و از منطقه آذربایجان غربی تهیه شده است.

نتیجه آزمایش

جدول درصد اینولین در ریشه کاسنی

۵۵/۴۴	۱
۰۰/۵۴	۲
۵۵/۴۴	۳
۹۰/۴۵	۴
۲۰/۴۳	۵
۰۷/۳۸	۶
۱۸/۳۸	۷
$\mu=44 / 0.6$	میانگین
$\sigma=98/4$	انحراف استاندارد
$0.6/44 \pm \%31/8^*$	محدوده درصد اینولین در ریشه کاسنی با درصد اطمینان ۹۰٪ (t=۹۴۳/۱)

27C = درصد اینولین

* انحراف استاندارد بصورت درصدی

نتیجه

- گیاه کاسنی دارای خواص بسیاری است و همواره نسبت به این خواص نوعی آگاهی وجود داشته است.
- این آگاهی امروزه به مثابه پاره ای از **فرهنگ ایرانی** درآمد و مردم ما رویکرد مثبتی نسبت به این گیاه دارند. معمولاً اغلب عطاری ها محصولات این گیاه را بصورت عرقیات و ترکیب با گیاهان دیگر بصورت پودر یا کپسول برای درمان بکار برده و عرضه می کنند و از گیاهان پر فروش عطاری هاست.
- علاوه بر ارزش های درمانی کاسنی به مثابه پاره ای از طب سنتی ایران دارای ارزش نمادین می باشد.

... نتیجه

- ارزش فرهنگی امتیاز خاص طب سنتی است که آن را از طب جدید جدا می سازد.
- آنچه که در طی این پژوهش حاصل شد اثبات علمی استفاده های این گیاه در طب سنتی است. چراکه مقدار زیاد اینولین در کاسنی موجب مدر بودن آن می شود و از طریق دفع کلیوی و صفرا سموم بدن را دفع می کند.
- البته در ریشه کاسنی مواد موثره دیگری وجود دارد که در اثر دارویی این گیاه سهم بسزایی دارد. منتهی بررسی بالینی همزمان مواد موثره مختلف کاری بسیار پیچیده است.

...نتیجه

- از آنجاییکه **هیدرولیز اسیدی** موجب شکسته شدن کامل تر اینولین می شود و مقادیر اینولین بدست آمده در این روش درصد بالاتری نسبت به هیدرولیز قلیایی دارد، (افزایش بیش از ۳برابری درصد اینولین) بنابراین توصیه می شود در روش استاندارد کردن این گیاه از هیدرولیز اسیدی استفاده شود که با **مقادیر اینولین گزارش شده در سایر منابع علمی** نیز همخوانی دارد.
- این تحقیق اهمیت ریشه کاسنی در درمان بیماری های کبدی و صفراوی به خوبی نشان می دهد. با توجه به اهمیت کبد در تصفیه بدن از سموم و کمبود داروهای کبدی در کشور به نظر می رسد زمینه کاری برای تهیه فراورده های متعدد از این گیاه با ارزش موجود می باشد.

پایان

